

وقف

سوالات ابتدایی درس

۱. وقف را تعریف کنید؟
۲. چند صورت برای وقف وجود دارد و هر کدام برای چه زمانی می باشد؟
۳. دو رکن وقف صحیح را بیان کنید.
۴. «وقف به حرکت» و «وصل به سکون» را تعریف کنید.

شروع درس

هر انسانی هنگام خواندن و یا صحبت کردن، ناچار است برای تازه کردن نفس، کلام خود را قطع و سپس به صحبت یا خواندن خود ادامه دهد.

این «قطع صدا که برای تازه نمودن نفس به قصد ادامه قرائت صورت می گیرد» را «وقف» می گویند.

در رابطه با وقف دو مسأله مطرح است، یکی «انتخاب محل مناسب برای وقف نمودن» که در مباحث تجویدی مورد بررسی قرار می گیرد و دیگری «نحوه وقف نمودن بر آخر کلمات» که در این درس با آن آشنا می شویم.

نحوه وقف نمودن بر آخر کلمات

۱. وقف بدون تغییر

در صورتی که حرف آخر کلمه ای که می خواهیم بر آن وقف کنیم حرف ساکن (ء) و یا یکی از حروف مدّی (ا، ی، و) باشد، در هنگام وقف هیچ تغییری در آن صورت نمی گیرد و به همان شکل خوانده می شود؛ مثل **قُمْ فَأَنْذِرْ - وَلَا تُسْرِفُوا.**

۲. وقف اسکان

اسکان یعنی «ساکن کردن»؛ اگر حرف آخر کلمه ای که می خواهیم بر آن وقف کنیم متحرک (ءِ) و یا دارای تنوین کسره یا ضمه (ءِ) باشد، در هنگام وقف ساکن می گردد؛ مثلاً:

هُدًى لِلْمُتَّقِينَ که در هنگام وقف خوانده می شود هُدًى لِلْمُتَّقِينَ

وَ خُورٌ عَيْنٌ که در هنگام وقف خوانده می شود وَ خُورٌ عَيْنٌ

چند نکته:

۱. اگر حرف آخر کلمه مشدّد باشد، در هنگام وقف، حرف آخر ساکن می شود ولی تشدید آن باقی می ماند و باید با شدّت تلفّظ شود؛ مثلاً «حَمَلَهُنَّ» که در هنگام وقف خوانده می شود «حَمَلَهُنَّ».

۲. اگر حرف آخر کلمه واو مفتوح ما قبل مضموم (و) باشد، در هنگام وقف ساکن می شود و در نتیجه به صورت واو مدّی (واو ساکن ماقبل مضموم) خوانده می شود، مثلاً «هُوَ» که در هنگام وقف خوانده می شود «هُو».
۳. اگر حرف آخر کلمه یاء مفتوح ماقبل مکسور باشد، در هنگام وقف ساکن می شود و در نتیجه به صورت یاء مدّی (یاء ساکن ماقبل مکسور) خوانده می شود، مثلاً «هِيَ» که در هنگام وقف خوانده می شود «هِي».
۴. در هنگام وقف بر کلماتی که حرف آخر آنها واو مشدّد ماقبل مضموم (مثل عَدُوٌّ) یا یاء مشدّد ماقبل مکسور (مثل نَبِيٌّ) می باشد، دقت کنید که تشدید حرف آخر حتماً آورده شود و به صورت واو ساکن یا یاء ساکن خوانده نشود.

۳. وقف ابدال

ابدال یعنی «تبدیل کردن»؛

- ✓ اگر حرف آخر کلمه ای که می خواهیم بر آن وقف کنیم تاء گرد (ة،ة) باشد، در هنگام وقف تبدیل به هاء ساکن (ه،ه) می شود؛ مثلاً «فِي الْخَافِرَةِ» که در هنگام وقف خوانده می شود «فِي الْخَافِرَه».
- ✓ همچنین اگر حرف آخر کلمه ای که می خواهیم بر آن وقف کنیم دارای تنوین فتحه (ئ) باشد، در هنگام وقف تنوین حذف شده و تبدیل به الف مدّی می گردد؛ مثلاً «أَعْنَابًا، عِشَاءً» که در هنگام وقف خوانده می شوند «أَعْنَابًا، عِشَاءًا».

۴. وقف إلحاق

الإلحاق یعنی «اضافه کردن حرفی در آخر کلمه برای حفظ حرکت حرف آخر کلمه و یا حفظ توازن در آخر آیات».

وقف إلحاق در کتابت قرآن رعایت شده و شامل موارد زیر است:

الف) إلحاق «هاء سکت» در هفت کلمه زیر:

إِقْتَدِهْ - لَمْ يَتَسَنَّهْ - كِتَابِيَهْ - حِسَابِيَهْ - مَالِيَهْ - سُلْطَانِيَهْ - مَاهِيَهْ

نکته: هاء سکت هم در حالت وقف و هم در حالت وصل خوانده می شود.

ب) إلحاق «الف» در کلمات زیر:

أَنَا - لِكِنَّا - الظُّنُونَا - الرُّسُولَا - السَّبِيلَا - سَلَا سَلَا - قَوَارِيرَا

نکته (۱): الف کلمات بالا تنها در هنگام وقف خوانده می شود و در حالت وصل خوانده نمی شود.

نکته (۲): «قواریرا» هم در آخر آیه ۱۵ سوره انسان آمده و هم در اول آیه ۱۶ همین سوره. مراد از

«قواریرا» ای که بیان کردیم، «قواریرا» اول (آخر آیه ۱۵) می باشد و الف «قواریرا» دوم (اول آیه ۱۶)

اضافه بوده و همیشه ناخوانا می باشد.

نکته (۳): در قرآن های با رسم الخط عثمان طه برای تشخیص این الف های إلحاق شده - که در هنگام وصل خوانده نمی شوند - یک دایره تو خالی بالای آن قرار داده است که همانطور که در عکس بالا

مشاهده می کنید متفاوت با علامت سکون یا حروف ناخوانا می باشد {که قبلاً در درس هفتم نیز به این علامت اشاره ای کرده بودیم}.

❖ وقف به حرکت، وصل به سکون

وقف صحیح دو رکن دارد:

۱. قطع صدا که برای تازه نمودن نَفَس و ادامه قرائت صورت می گیرد.
 ۲. ساکن کردن یا ...^۱ حرف آخر کلمه ای که بر آن وقف صورت می گیرد.
- ✓ بنابراین اگر صوت برای تازه نمودن نفس قطع شود ولی حرف آخر کلمه ساکن یا ... نشود، «وقف به حرکت» خواهد بود که صحیح نمی باشد.
- ✓ همچنین اگر حرف آخر کلمه ساکن شود یا ... ولی قطع صوتی صورت نگیرد، «وصل به سکون» خواهد بود که این نیز صحیح نمی باشد.
- رعایت این دو نکته در هنگام قرائت نماز دارای اهمیت می باشد و مراجع تقلید در رساله هایشان به آن اشاره کرده اند.^۲

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(۱): «یا ...» یعنی نحوه های دیگر وقف که «بدون تغییر» و «ابدال» و «الحاق» است.
(۲): مثلاً امام خمینی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ در رساله عملیه خود (مسأله ۱۰۰۴) می فرماید: «احتیاط مستحب آن است که در نماز، وقف به حرکت و وصل به سکون ننماید ...».